

Texten ingår i:

Anna Angelin (red.) och Torbjörn Hjort (red.)

Socialt arbete i förändring – utmaningar och villkor inom utbildning, forskning och praktik

Sid. 141-166

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.180.c467>

Denna text är licensierad under CC-BY, Erkännande. (Se fullständiga villkor: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>) Enligt licensen får verket spridas och bearbetas utan att tillstånd behövs, men verkets upphovspersoner måste anges.

ISBN: 978-91-7895-545-9

ISBN (elektroniskt): 978-91-7895-546-6

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.180>

© Författarna och Socialhögskolan, Lunds universitet, 2022

Redaktörer: Anna Angelin och Torbjörn Hjort

Adress: Lunds universitet, Socialhögskolan, Box 23, 221 00 Lund

Socialt arbete i förändring

*– utmaningar och villkor inom utbildning,
forskning och praktik.*

Jubileumsbok 2022

ANNA ANGELIN & TORBJÖRN HJORT (red.)

Utdrag kapitel 7 sid. 141-166

ISBN: 978-91-7895-545-9

© Författarna och Socialhögskolan, 2022

Redaktörer: Anna Angelin & Torbjörn Hjort

Adress: Lunds Universitet, Socialhögskolan, Box 23, 221 00 Lund

7. Forskningen vid Socialhögskolan 1997–2022

HÅKAN JÖNSON

Inledning

I det här kapitlet ska jag beskriva forskningen vid Socialhögskolan under det senaste kvartsseklet, det vill säga fram till jubileumsåret 2022. Den som är intresserad av att ta del av uppgifter om forskningen innan 1997 rekommenderas att exempelvis läsa det kapitel om forskning i socialt arbete som professor Sune Sunesson (1997) skrev till 50-årsfirandets jubileumsskrift (se även Sunesson 2003, 2004, 2015). Sunesson har också skrivit ett intressant kapitel i den här jubileumsboken. I kapitlet från 1997 framgick bland annat att forskningen vid institutionen fick sin formella start när Sunesson utsågs till professor 1984. Forskningsavdelningen kunde snabbt komma igång med forskning om organisering av socialt arbete, socialbidrag/försörjningsstöd och könshandel genom anslag från bland andra Malmö stad och Delegationen för Social Forskning (DSF).¹ DSF finansierade en forskarassistenttjänst som Sven-Axel Månsson tillträdde. Utifrån ett intresse från statsmakterna om etablering av forskning om barn och äldreomsorg rekryterades Gunvor Andersson och Rosmari Eliasson-Lappalainen. Rosmari tillträdde som professor på heltid 1993. Forskarutbildningen startade 1985. När Sunessons kapitel från 1997 skrevs hade 16 doktorander disputerat.

Tjugofem år senare, det vill säga i januari 2022 då detta skrivs, har 95 doktorander försvarat sina doktorsavhandlingar vid institutionen. Att det har producerats fler avhandlingar och mer forskning är ingen överraskning men har forskningen blivit annorlunda eller har den haft ungefär samma fokus genom åren? Vad är förändrat och vad kan ses som beständigt? Jag inleder med

---

¹ DSF ombildades senare till SFR, därefter till FAS och numera är namnet FORTE vilket står för Forskningsrådet för Hälsa, Arbetsliv och Välfärd.

en beskrivning från institutionens hemsida och året är 2022. Där presenteras forskningen vid Socialhögskolan ”idag” så här:

Idag spänner vår forskning över ett brett samhällsvetenskapligt område. I fokus finns frågor som rör sociala problem, dess definitioner, uppkomst, orsaker och lösningar; om villkor och levnadsförhållanden för utsatta grupper och individer och om samhällets interventioner för individers och gruppers levnadsförhållanden. Vi analyserar också välfärdspolitik och socialpolitiska åtgärder, människobehandlande organisationer och professioner.

Jaha, och hur var det ”igår”, då? Andra kanske inte håller med mig men jag påstår att 2022 års presentation skulle ha fungerat precis lika bra år 1997 (fast på den tiden hade Socialhögskolan inte någon hemsidespresentation av forskningen). När det gäller forskningens breda inriktningar är mycket detsamma, men det finns skillnader och dessa ska jag återkomma till.

Forskningen vid Socialhögskolan är emellertid inte bara en fråga om inriktning och fokus utan kan också beskrivas som en verksamhet med olika förutsättningar, resurser och strategier. Vilka forskargrupper, miljöer och nätverk finns och hur länkar dessa till andra forskningsmiljöer och till det omgivande samhället? Hur många forskare i roller som professorer, docenter, lektorer, postdoks och doktorander finns det? Hur ser villkoren ut för de som forskar? Finns det övergripande mål och strategier för vilken forskning som ska genomföras? Vilken typ av vetenskapliga ansatser och metoder används? Publicerar forskarna böcker, forskningsartiklar, rapporter och skrivs dessa på svenska eller engelska? Får institutionens forskare lite eller mycket externa forskningsmedel? Har forskningen genomslag och inflytande bland andra forskare och i samhället? Till detta kan läggas frågor om karaktäristika hos de som bedriver forskning, vilken disciplinär bakgrund de har, hur könsfördelningen ser ut etc. När det gäller den sistnämnda frågan har det för övrigt blivit stor skillnad. Av de som disputerade vid Socialhögskolan före 1997 var majoriteten män. Under perioden 2008-2021 var 75 % av de som disputerade kvinnor.

Kontinuitet och förändringar kan alltså avse olika aspekter av forskningen och det är i den änden jag ska börja i beskrivningarna av de senaste 25 åren.

Kompetenshöjningen – den största förändringen

Den största förändring som rör forskningen vid Socialhögskolan har inte att göra med ämnesområden, utan med vem/vilka som bedriver forskning. Majoriteten av de som bedrev forskning under 1990-talet var doktorander och produktionen av doktorsavhandlingar utgjorde en stor del av forskningen. Idag består majoriteten av den forskningsaktiva personalen av disputerade forskare. Doktoranderna är i både absoluta och relativa tal en mindre del av institutionens forskande stab. Kompetensförskjutningen har flera orsaker som jag redogör för nedan.

År 1998 ändrades reglerna för antagning till forskarutbildningen så att enbart doktorander vars studiefinansiering är säkerställd under hela utbildningen kan antas.² Det innebär att antagning till forskarutbildningen numera sker parallellt med *anställning* som doktorand. Före 1998 kunde institutionerna anta stora kullar med doktorander som försörjde sig på lite olika sätt. Begränsningar i antagning handlade framför allt om hur många som kunde handledas. Enligt Högskoleverkets (2003) genomlysning hade Socialhögskolan hela 42 doktorander år 2002. År 2021 angav institutionen att 25 doktorander var aktiva vid Socialhögskolan.

Reformen från 1998 har inneburit att färre doktorander antas med bättre ekonomiska villkor från start. Institutionen antar vanligen 2–6 doktorander vartannat år och däremellan antas enstaka doktorander som finansieras genom externa forskningsanslag. Forskarutbildningen har fått karaktären av en tidsbestämd utbildning med lön, men klockan tickar för de 48 månader som studietiden omfattar, vilket stressar många och det är inte ovanligt att finansieringstiden tar slut innan avhandlingen är klar.

Jag kan åskådliggöra förändringen utifrån min egen antagning. Jag hade jobbat åtta år som socialsekreterare och kom in på forskarutbildningen 1994, efter att ha varit ”skuggdoktorand” i Stockholm och gått några forskarutbildningskurser parallellt med jobbet. Min kull bestod av 12 doktorander. Några var redan anställda som adjunkter vid Socialhögskolan eller arbetade i forskningsprojekt. Flera var yrkesverksamma socialarbetare, även efter antagningen. Andra försörjde sig genom studiemedel och någon var pensionär. Jag hade själv en idé om att studera insatser mot ungdomars brottslighet, miss-

---

² https://www.vr.se/download/18.4dd26b09169cbe0ddda652/1555327344453/Reformer-inom-forskning-och-forskarutbildning-1990-2017_VR_2018.pdf

bruk och asocialitet när jag antogs men övergav denna. Efter ett halvår övervägde jag att skriva avhandling om fosterbarnsvård eftersom jag fick ett uppdrag från Socialstyrelsen att genomföra en studie om sammanbrott i familjehem. Sedan jobbade jag med kontroversstudier åt professor Thomas Brante och tänkte skriva avhandling om det. Jag var alltså projektassistent inom ramen för forskarutbildningen. Det slutade med att jag skrev avhandling om svenska pensionärsorganisationer som äldres sociala rörelser med Rosmari Eliasson-Lappalainen som handledare, inom ramen för ett forskningsprojekt som vi sökte tillsammans och fick medel till från dåvarande HSFR (numera Vetenskapsrådet). De forskarutbildningskurser jag gick hade inte särskilt mycket att göra med äldre; ämnesfördjupningen skedde genom avhandlingen. Jag hade ändå tid att gå kurser som jag tyckte var intressanta och till slut hade jag 138 hp. Så som det gick till för mig 1994 går det inte alls till idag. Doktoranderna antas med en forskningsplan, som förvisso kan ändras, och de går nästan enbart avhandlingsrelevanta kurser och mycket sällan mer än de 75 hp som krävs. Den forskningserfarenhet som flera av oss fick genom ”påhugg” i början av utbildningen har dagens doktorander ofta skaffat sig innan de antas.

En andra reform rör professorerna. Under mitten av 1990-talet fanns det två professorer eller ”professorstolar” inrättade vid institutionen och det var Rosmari Eliasson-Lappalainen och Sune Sunesson som var innehavare av dessa. Den så kallade Tham-reformen från 1999 gjorde det möjligt att befördras lektorer som uppnått professorskompetens till en anställning som professor. Det som begränsar antalet anställda professorer är utöver kompetensen huruvida institutionen har råd att betala för den ökning i forskningstid (50 procent jämfört med 20 procent) som skiljer en professor från en universitetslektor. Numera finns det sex ”aktiva” professorer vid Socialhögskolan, det vill säga professorer som institutionen betalar lön till via fakultetsmedel: Katarina Jacobsson, Håkan Johansson, Håkan Jönson, Max Koch, Anna Meeuwisse och Kerstin Svensson.³

Den tredje förändringen är kanske den mest betydande. Socialhögskolan har växt och gått igenom en slags naturlig mognad genom påfyllnaden av

---

³ Begreppet ”aktiva” är problematiskt i relation till den flytande professorsrollen. Exempelvis bedriver Hans Swärd, Per Gunnar Edebalk och Ingrid Sahlin en hel del forskning när detta skrivs och Ingrid Sahlin medverkar ofta under doktorandseminarier. I det här sammanhanget avser ”aktiva” de professorer som ingår i professorsrådet och som har skyldighet att fördela ansvar och uppdrag sinsemellan.

filosofie doktorer bland den undervisande personalen. Antalet och andelen ”forskarkompetenta” lärare, det vill säga lärare med doktorexamen, har mer än fördubblats sedan 1990-talet. År 2002 fanns det utöver professorerna 20 anställda med forskarkompetens. Det var alltså relativt få som hade doktorexamen och forskningsavdelningen uppfattades av många som avskild från undervisningen. År 2008 fanns det sex professorer och 32 anställda med forskarkompetens. År 2020 hade professorsrådet sex medlemmar, men ytterligare sex professorer som uppnått pensionsåldern deltog i varierande grad i forskning och forskarutbildning och utgjorde alltså en resurs för institutionen. Antalet anställda med forskarkompetens var uppe i cirka 60. Också andelen docenter hade ökat. År 2003 hade Socialhögskolan fem docenter, år 2020 var de 20 och här fylls det på kontinuerligt.

Förändringen i kompetens kan illustreras med det för tillfället största forskningsprogrammet vid institutionen som exempel. Forskningsprogrammet *Civilsamhälleseliter? En jämförande studie av sammansättningen, reproduktionen, integrationen och ifrågasättandet av eliter i Europeiska civilsamhällen* finansieras av Riksbankens jubileumsfond och leds av professor Håkan Johansson.⁴ I programmet medverkar professor Anna Meeuwisse, docenterna Malin Arvidson och Roberto Scaramuzzino, samt flera forskare från andra institutioner. I programmet är också flera postdoktorer anställda, det vill säga forskare som har doktorerat och får tillfälle att forska under en stor del av arbetstiden. Däremot saknas doktorander. Vad exemplet visar är att det numera finns en kompetens vid institutionen till att bemanna ett enskilt forskningsprogram med två professorer och två docenter, samt att doktorander inte längre ses som normen för vem som ska utföra forskning.

Vilka är våra forskningsområden?

Det är inte oproblemiskt att sammanfatta den forskning som bedrivits vid en institution under en 25-årsperiod. Vilka program och projekt ska lyftas fram? Vilka enskilda forskare ska nämnas allmänt och som exempel? Hur kommer läsare tänka om allt det som inte nämns? Min lösning har varit att till att börja med att föra en diskussion kring frågan om indelningar av forskning i områden och teman som visar att frågan inte är enkel. Därefter tar jag

---

⁴ <https://www.civilsocietyelites.lu.se/>

andras genomgångar till utgångspunkt för redovisningen, men kompletterar med egna uppgifter och för en del problematiserande resonemang. De genomgångar jag har använt har producerats av Teres Hjärpe (2013) och Arne Kristiansen (2019), samt i form av utvärderande genomlysningar som Socialhögskolans forskning blivit föremål för 2003, 2008 och 2020.

Vad menas med områden och teman?

Indelningar av forskning är som sagt svåra att genomföra. Dels riskerar kategoriseringar i vissa teman att utesluta andra teman: en studie om migration kan ju samtidigt vara en studie om socialpolitik, organisering, interventioner, civilsamhällets roll etc. Sammanställningar tenderar dessutom att synliggöra forskningens huvudfårar och osynliggöra mindre och ”perifera” teman. Innan jag går in på rapporteringen om Socialhögskolans forskning kan det därför vara lämpligt med en introduktion som problematiserar frågan om ämnesområden.

Socialt arbete saknar en etablerad typologi över bestämda forsknings- och ämnesområden, vilket dels beror på att ämnet är relativt nytt och dels på att gränsen för vad som ingår i socialt arbete är oklar. Det finns heller inte någon enighet om forskningens roll i förhållande till det sociala arbetets praktik, eller ens vad som räknas som praktiken.

En typ av ämnesindelning skulle kunna benämnas *överbyggnadsmodellen*: det finns ett socialt arbete och forskningen har tillkommit för att studera detta. Inom ramen för den modellen kan forskningen handla om det sociala arbetets ”arbetsområden” (Dellgran & Höjer 2003). Det sociala arbetet bedrivs inom områden som benämns omsorg, missbruksvård, social barnavård, försörjningsstöd, skola, kriminalvård, familjerådgivning etc. Alltså är detta områden för forskningen. En annan uppdelning inom ramen för överbyggnadsmodellen kan ta sin utgångspunkt i de problem och grupper som är föremål för det sociala arbetets praktik: fattigdom och försörjning, missbruk, psykisk ohälsa, våld i nära relationer samt kategorier som anses sårbara och skyddsvärda såsom barn och äldre med omsorgsbehov. Listan kan göras mycket längre, men är bristfällig eftersom förutsättningarna, organiseringen och förståelsen av det sociala arbetets praktik inte finns med. Var är socialpolitiken och socialförsäkringssystemen? Var finns analyserna av hur socialarbetare förstår sin arbetssituation och sitt yrke?

Inom metastudier av forskning är det vanligt att bygga indelningar på innehållsanalyser, där den forskning som faktiskt bedrivs vid institutionerna för socialt arbete grupperas till bredare teman. Ett bra exempel återfinns i den genomgång som Dellgran och Höjer (2003) bidrar med i Högskoleverkets genomlysning av ämnet. Dellgran och Höjer identifierar åtta ämnesområden i sin genomgång av de svenska institutionernas forskning: 1) Sociala arbetsmetoder, 2) Sociala fenomen och problem, 3) Socialpolitik, 4) Särskilda klientgrupper, 5) Professionsfrågor, 6) Vetenskapsteori eller forskningsmetod, 7) Organisationsfrågor, och 8) Socialrättsliga frågor. Dellgran och Höjer gör också en annan typ av indelning, där forskning om företeelser och sociala problem respektive interventioner antingen kan fokusera makro-, meso- eller mikronivå. Värdet i denna typologi ligger i möjligheten att se samband mellan forskningens fokus och variabler som institutionstillhörighet, könstillhörighet och disciplinär bakgrund. Dellgran och Höjer (2003, s. 213) konstaterar exempelvis att forskarna i Lund ”drar sig något mer åt det socialpolitiska hållet” medan forskarnas vid Ersta-Sköndal i högre grad fokuserar studier av sociala arbetsmetoder och interventioner på mikronivå.

Ytterligare en typ av uppdelning, som utgör en slags utlöpare av typologierna ovan, skulle kunna uttryckas som en skala av forskning *om* respektive *i* socialt arbete, där den senare har en tydligare ambition att förändra och förbättra i samhället eller för grupper och individer. Frågan om att tillämpa och förändra kan vara implicit, sekundär eller irrelevant i forskning om socialt arbete. Hur förstås sociala problem i ett visst sammanhang? Vem bedriver socialt arbete? Det är i hög grad forskning *om* socialt arbete? Vilka metoder har störst effekt? Kan implementeringen av en social insats bidra till förverkligandet av sociala rättigheter för en viss grupp? Det är i högre grad forskning *i* socialt arbete. Ett par exempel på forskning *om* socialt arbete utgör Teres Hjärpes (2020) avhandling ”Mätning och motstånd - Sifferstyrning i Socialtjänstens vardag”, och Mikael Bengtssons (2020) avhandling ”Karriär och profession: Om positioner, stathierarki och mobilitet inom socionomyrket”. Ett exempel på forskning *i* socialt arbete återfinns i de RCT-studier och systematiska kunskapsöversikter om metoder inom barnavård och familjebehandling som Martin Bergström genomfört med kollegor i Sverige och internationellt (Bergström et al. 2020). Ett annat exempel utgörs av den forskning som är del i etableringen av en ny hemlöshetspolicy, som går under benämningen Bostad först (Heule, Knutagård, & Kristiansen, 2017; Knutagård &

Kristiansen, 2018). Ytterligare ett exempel utgör Cecilia Heules (2021) avhandling om möjligheter till förståelse och gemenskap mellan grupper som framstår som motparter eller främlingar för varandra.⁵ Den som forskar om socialt arbete kan självklart hävda att resultaten ska kunna användas i socialt arbete, exempelvis genom en fördjupad förståelse av ett fenomen. Skillnaden mellan *om* och *i* handlar snarast om hur styrande och uttalad ambitionen om att förändra är på ett slags skala.

Den som vill fördjupa sig i frågan om ämnets och forskningens inriktning och gränser rekommenderas att läsa de analyser som skrivits av Sune Sunesson (1997; 2003; 2004; 2015) och Thomas Brante (Brante 1987; 2003). Sunesson använder exempelvis begreppet ”topiker”, (inlånat från engelskans topics) i en redogörelse för vilka kluster av problem och frågor som forskare samlats kring. Sunessons historiskt förankrade analys placerar grunden för kunskapsutvecklingen inom socialt arbete i 1500- och 1600-talens försök att hantera fattiga och lösdrivare (genom arbetskrav och villkor för understöd), samt i den förståelse och reglering av befolkning och befolkningsgrupper som växte fram under 1800-talet (aktiv familjepolitik, hälsovård etc.). Vi har med Sunessons ord ”ärvt” samhällsbekymmer respektive befolkningsbekymmer som ”vetbarheter”. Under 1900-talet har nya förståelseformer växt fram, där blicken i hög grad har riktats mot de verksamheter som handhar och utvecklar kunskap inom socialt arbete. Här nämner Sunesson den omfattande kritiken mot de stora institutionerna, samt studier av konstruktionen av sociala problem och sociala kategorier. Den typ av indelning som Sunesson skisserar gör det möjligt att se den historiska kontinuiteten i många av de frågor och problem som forskningen adresserat. Hur ska problem som fattigdom bekämpas? Vad kan göras för att ge barn en bra uppväxt? Jag uppfattar Sunessons indelning som ett försök att teoretisera och förstå en kunskapsutveckling, snarare än en typologi av det slag som presenteras av Dellgran och Höjer (2003). Den som numera forskar om fattigdom och försörjning inom ämnet socialt arbete förhåller sig till en typ av bekymmersfrågor som formulerades för flera hundra år sedan, men förhåller sig också till den typ av kritiska och reflexiva frågor som utvecklats under senare delen av 1900-talet. Kumulativitet inom samhällsvetenskap består till viss del i medvetenheten och hanterandet av tidigare och senare topiker.

---

⁵ <https://www.soch.lu.se/forskning/forskningsomraden/bostad-forst>

Två genomgångar av forskningsområden

År 2013 publicerade Teres Hjärpe en detaljerad och omfattande genomgång av Socialhögskolans forskning, vilken bygger på insamling av information från institutionens forskare. Utifrån en innehållsanalys listade Hjärpe tio större forskningsområden vid institutionen: 1) Profession, professionell praktik och kunskapsproduktion, 2) Socialpolitik och välfärdspolitik, 3) Organisation och organisering, 4) Civilsamhälle 5) Barn, unga, familj, 6) Brott och brottsoffer, 7) Marginalisering, fattigdom, hemlöshet, arbetslöshet, 8) Äldre och åldrande, 9) Missbruk och missbrukare och 10) Migranter och migration. Det fanns också, vilket Hjärpe noterade, ett antal mindre forskningsområden, exempelvis om skola, etik och psykisk o/hälsa. De listade forskningsområdena är alltså inte ömsesidigt uteslutande och i synnerhet kan de första fyra utgöra fokus för studier inom de sex senare områdena, exempelvis när organiseringen av insatser inom missbruksområdet studeras eller när fattigdom och migration studeras på den socialpolitiska nivån. Samma tvärsidighet gäller för ett antal ansatser som Hjärpe uppmärksammade men valde att inte kategorisera som egna forskningsområden, exempelvis forskning som tar upp kön och genus, kommunikation och möten, samt maktstrukturer och kontroll.

Hjärpe identifierade också nio ”forskargrupper”, det vill säga formellt definierade miljöer av forskare: 1) Barn, familj, välfärd, 2) Barn och familjeinterventioner, 3) Bostad först, 4) Civilsamhälle och socialt arbete, 5) Hälsa och kön, 6) Omsorgens vardag och villkor, 7) Organisation och organisering, 8) Professionsforskning och 9) Yrkesutbildning, arbetsmarknad och försörjning. De här grupperna utgjorde alltså sammanhang för seminarier, projektansökningar och samverkan i studier eller publikationer.

Ett annat sätt att identifiera forskningsområden är att se vilka doktorsavhandlingar som producerats vid institutionen. År 2019 publicerade Arne Kristiansen en genomgång av samtliga avhandlingar som lagts fram vid institutionen under perioden 1988–2018. När det gäller områden så visar denna framför allt på en kraftig spridning, som delvis beror på sättet att dela in ”avhandlingsämnen” utifrån 24 teman, där det i flera fall endast är en avhandling som representerat temat. Flest avhandlingar har producerats inom temat äldreomsorg (10), som följs av arbetslöshet (och försörjning) (9), social barnavård (7), funktionshinder/variationer (7), behandlingsmetoder (6), metodutveckling, samverkan, ledning och utvärdering (6) och migration (6). Det är svårt att se tydliga trender utifrån kategoriseringen men några saker kan

nämnas. De sex avhandlingarna på temat migration har alla lagts fram efter 1997, vilket kan kopplas till ett allmänt intresse i samhället och bland sökande till forskarutbildning. Sju av de tio avhandlingarna om äldreomsorg lades fram under perioden 1997–2008, vilket kan kopplas till de kullar av doktorander som handleddes av professor Rosmari Eliasson-Lappalainen. På motsvarande sätt kan ansamlingen av avhandlingar om behandlingsmetoder under 2008–2011 kopplas till de doktorander som handleddes av professor Kjell Hansson, medan flera av avhandlingarna inom social barnavård från 1998–2007 skrevs av doktorander som handleddes av professor Gunvor Andersson. Avhandlingarna om arbetslöshet avspeglar delvis den forskning om arbetslivs- och fattigdomsfrågor som bedrevs av Tapio Salonens doktorander. Återstår frågan, var är professor Sune Sunessons alla doktorander i denna genomgång? Svaret är att de är överallt, men de fördelar sig på många olika avhandlingsämnen: hälso- och sjukvård, social barnavård, arbetslöshet, drogmissbruk, civilsamhället, ungdomsfrågor med mera. Bakom variationen återfinns i flera av dessa avhandlingar ett slags supertema som handlar om förutsättningar för och organisering av människobehandlande organisationer, vilket kan ses som ett av Sunessons huvudintressen.

En reflektion utifrån Kristiansens (2019) sammanställning, där jag har lagt till de åtta avhandlingar som tillkommit 2019–2021, är att förekomsten av ”professorsbundna” avhandlingsämnen blivit mindre framträdande under senare år, samt att vissa av de forskningsområden som anses som starka inom institutionen inte manifesterar sig tematiskt i framlagda avhandlingar. En möjlig förklaring skulle kunna vara att sådana avhandlingar kategoriseras under andra teman, vilket exempelvis kan gälla för forskning om civilsamhället som i några fall kategoriserats som forskning om migration (Nordling, 2017; Söderman, 2019). En annan förklaring kan vara att forskardiyaden professordoktorand, där professorn samlar en grupp doktorander, har ersatts av områden där forskningen bedrivs av många disputerade forskare (professorer, docenter, postdoktorer och forskande lektorer) och där dessa forskare också handleder doktorander. Numera har varje doktorand två (i enstaka fall fler) handledare och mellan 25 och 30 av institutionens forskare har handledningsuppdrag. Spridningen avspeglar alltså den kompetenshöjning jag beskrivit tidigare.

Utvärderingar av Socialhögskolans forskning?

Institutionens egna redogörelser kan kompletteras med den bild som framträder då externa experter utvärderat Socialhögskolans forskning. Viktigt att komma ihåg är att sådana utvärderingar tar sin utgångspunkt i institutioners egna självvärderingar, även om också platsbesök med möten och intervjuer genomförs.

Tre större genomlysningar har genomförts under perioden. År 2002 utvärderades Socialhögskolan av Högskoleverket, ihop med andra institutioner för socialt arbete i landet. År 2008 och 2020 genomfördes utvärderingar av forskningen vid Socialhögskolan, ihop med andra institutioner vid Lunds universitet.

Genomlysningen år 2002: Dåvarande Högskoleverket (numera UKÄ) genomförde en nationell genomlysning som publicerades 2003.⁶ I genomlysningen deltog en bedömargrupp från dåvarande forskningsrådet FAS (numera FORTE). I avsnittet om Socialhögskolan noterade Högskoleverket en ovilja från institutionen att styra forskningens inriktning mot vissa tyngdpunktsområden. Min tolkning är att detta kan ses som ett uttryck för institutionens farhågor om att en indelning skulle osynliggöra teman som inte följde uppdelningar av ämnet som jag nämnt tidigare. Högskoleverket identifierade de viktigaste områdena vid Socialhögskolan som 1) Det sociala arbetets organisationer och institutionalisering, 2) Svensk socialpolitik med tyngdpunkt på trygghetssystemens utveckling och konsekvenser, 3) Äldreomsorg, 4) Definitioner av och perspektiv på sociala problem (hemlöshet, ungdomsproblem), samt 5) Barn och barnperspektiv. Utvärderingen nämnde fattigdom och försörjningsstöd, missbruk, kunskapsbildning och etikfrågor som ytterligare forskningsområden. Forskningen omfattade allt från makroinriktade studier av trygghetssystemen och deras effekter till undersökningar med fokus på förändringar i definitioner och sociala konstruktioner av olika problem. I genomlysningen konstaterades att fokus ofta låg på socialpolitiska och organisatoriska förändringar och deras konsekvenser på olika nivåer. Forskningens bedrevs framför allt genom kvalitativa metoder, med tydliga teoriutvecklande ambitioner. Institutionens forskare beskrevs i genomlysningen som produktiva och framgångsrika och vid sidan av den gängse publiceringen i tidskrifter

---

⁶ <https://www.uka.se/download/18.12f25798156a345894c298b/1487841893720/0316R.pdf>

och rapporter nämndes utgivningen av *Socialt arbete: En grundbok* (Meeuwisse, Sunesson & Swärd, 2001) och *Perspektiv på sociala problem* (Meeuwisse & Swärd, 2002).⁷ I den nationella jämförelsen bedömdes forskningen vid Socialhögskolan som ”stark”.

Genomlysningen år 2008: Socialhögskolan utvärderades av internationella bedömare 2008 (Lunds universitet, 2008a & b). I den självvärdering som låg till grund för bedömningen lyfte institutionen fram tre centrala forskningsområden: 1) Det sociala arbetets praktik och interventioner, 2) Socialpolitik samt 3) Sociala problem. Självvärderingen identifierade flera lovande områden: forskning om arbetsmarknaden, äldreomsorgsforskning, forskning om interventioner i socialt arbete och, framför allt, ytterligare komparativ forskning inom socialt arbete.

I självvärderingen valde Socialhögskolan att markera en socialpolitisk profil inom forskningen genom att benämna sig som ”School of social work and social welfare”.⁸ Detta noterades också av utvärderarna som skrev: ”The focus at the School is not only on social work practices and interventions, but also on more general questions regarding social policy and social problems in society in general.” Utvärderarna konstaterade att institutionens forskning rörde både samhällelig, organisatorisk och individuell nivå. De kommenterade också en möjlig motsättning mellan att producera forskning som står sig i de akademiska sammanhangen respektive fokusera de frågor som är av relevans för det sociala arbetets praktik. Institutionen hade lyckats väl i balansen, menade utvärderarna. Här kan det nämnas att Socialhögskolan under 2002–2005 genomförde ett omfattande samverkansprojekt med Helsingborgs stad, finansierat av Socialstyrelsen och med benämningen *Kunskapsbaserad Socialtjänst* (KUBAS).

Utifrån en jämförelse med andra institutioner vid Samhällsvetenskapliga fakulteten fick Socialhögskolan toppbetyget ”excellent”. Här tog bedömarena i beaktande den omfattande undervisning inom socionomprogrammet som bedrivs vid Socialhögskolan, det vill säga att institutionens anställda var framgångsrika i att publicera sig och få forskningsanslag samtidigt som de var involverade i undervisning. Utvärderarna varnade samtidigt för att denna produktivitet på sikt skulle kunna vara svår att upprätthålla.

---

⁷ De två böckerna har haft stor spridning som kurslitteratur och har utkommit i flera reviderade utgåvor.

⁸ https://www.lu.se/sites/www.lu.se/files/rq08_review_lund_university.pdf

Genomlysningen år 2020: Socialhögskolan utvärderades återigen av internationella bedömare 2020 i den så kallade RQ20-utvärderingen. I denna återkom inte den socialpolitiska markeringen från 2008 och institutionen benämnde sig istället som ”School of social work”. I självvärderingen angav institutionen att de tre områden som lyfts fram i RQ08 (det sociala arbetets praktik och interventioner, socialpolitik samt sociala problem) fortfarande var aktuella, men att tre nya områden också kunde karaktäriseras som centrala: hållbar välfärd, migration och civilsamhällesstudier.

I självvärderingen listade Socialhögskolan dessutom fem så kallade ”achievements” under perioden 2014–2018, vilka också ger information om forskningens inriktning. 1) Den formaliserade samverkan som skett med Helsingborgs stad hade resulterat i flera samfinansierade forskningsprojekt. 2) Likaså hade forskningen som handlar om äldre och äldreomsorg, där jag själv medverkar, varit framgångsrik när det gäller anslag och byggande av en stark miljö ihop med externa aktörer. 3) År 2017 erhöles mycket omfattande anslag om civilsamhällets eliter till projekt som beräknades inkludera cirka 15 forskare, under ledning av professor Håkan Johansson. 4) Institutionen var en av initiativtagarna till den nationella forskarskolan för yrkesverksamma i socialt arbete (FYS), med professor Kerstin Svensson som föreståndare. Forskarskolan vid FYS drivs i samverkan med tre andra universitet och beräknas examinera ca 30 licentiatdoktorander. 5) Ett nytt forskningsområde med inriktning mot hållbar välfärd har utvecklats under ledning av professor Max Koch.

I RQ20 delades det inte ut några betygslänkande omdömen. I stället formulerade utvärderarna så kallade ”action points” som institutionerna ombads hantera. Där bedömarna i RQ08-utvärderingen värderat produktionen av forskning särskilt positivt givet den omfattande undervisningen varnade RQ20-bedömarna för att undervisningsbördan kunde göra det svårt för den akademiska personalen att fokusera på forskning. Ytterligare en skillnad i värdering gäller relationen till Helsingborgs stad och Campus Helsingborg. I RQ08 föreslog bedömarna en samling av forskningen till Lund. I RQ20 hade bedömarna lättare att identifiera Helsingborgsrelaterade forskningsaktiviteter och kommenterade förekomsten av samverkansprojekt med Helsingborgs stad som lovande och innovativa exempel på praktknära forskning.

Områden och traditioner - vad är nytt?

Tydligast i en jämförelse över tid är tillkomsten av fyra områden, som alla avspeglar förändringar i samhället och inom det sociala arbetets praktik.

Etnicitet och migration: Enstaka forskare – exempelvis Norma Montesino (Montesino & Righard, 2015) – har bedrivit studier om migration och migranter under lång tid, men under senare år har området kommit att utgöra ett tydligt tema och flera av institutionens forskare är numera aktiva inom en tematisk forskargrupp/miljö. Utvecklingen kan ses som ett uttryck för ett allmänt sett större intresse för frågor om migration i Sverige och i andra länder. Det ökade intresset är också tydligt bland dem som söker till forskarutbildningen och utifrån den inblick jag själv haft av antagningen till forskarutbildningen sedan 2012 kan jag säga att en stor andel av de sökande anger att detta är området de vill skriva avhandling om. Under de senaste fem åren har Vanna Nordling (2017), Carolin Schütze (2019) och Emma Söderman (2019) disputerat på avhandlingar inom området.

Digitalisering och välfärdsteknik: Ett andra område som håller på att växa sig starkt, men som inte har kommenterats särskilt i någon av de texter jag utgått ifrån, handlar om socialt arbete och digitalisering. Inom samhället och i det sociala arbetet pågår en digital revolution och parallellt formeras ett forskningsområde. Vid Socialhögskolan har studier bland annat bedrivits av Lupita Svensson (Svensson & Larsson, 2017) och Gabriella Scaramuzzino (2019) och en forskargrupp har skapats. I likhet med migrationsområdet är detta ett område där det förekommer särskilda utlysningar, vilka adresserar praktiker där många frågor uppfattas som obesvarade.

Hållbar välfärd: Den tredje tydliga ”nyheten” utgörs av forskningen om hållbar välfärd, som internationellt definieras som ”sustainable welfare”, men ibland också som ”green social work”. Också här är det möjligt att se utvecklingen som en spegel av ett ökat samhälleligt intresse. Max Kochs socialpolitiska fokus har passerat väl in i en etablerad tradition vid Socialhögskolan och den framväxande forskningen om hållbar välfärd har dessutom länkat till en annan tydlig tradition, med studier av civilsamhälle och sociala rörelser. Avhandlingsstudier inom området bedrivs av Erin Kennedy och Kajsa Emilsen, med förväntade disputationer 2022/23.

Dokumentering: Ett fjärde område som inte lyfts fram särskilt i utvärderingarna jag refererat till, utgörs av den forskning om dokumentering och ”papersgöra” som sedan några år bedrivs av forskare som Katarina Jacobsson

och Elizabeth Martinell Barfoed (2019) och Teres Hjärpe (2020). Också här är det möjligt att se forskningen som ett svar på frågor som handlar om ökade dokumenteringskrav och praktiker, med en anknytning till Socialhögskolans tradition av att bedriva studier om det sociala arbetets organisering.

Det finns såklart en mängd ytterligare förändringar som både avser forskargrupper/miljöer och enskilda projekt och studier. Vid tidpunkten för Hjärpes (2013) genomgång räknades professor Kjell Hanssons forskargrupp som nationellt ledande inom familjebehandling och utvärderande forskning om behandling av barn och unga. Hanssons avled 2013, men den forskningsinriktning om interventioner för barn och unga som han utvecklade bedrivs numera av docent Martin Bergström och doktorand Stina Balldin, i samverkan med forskare vid andra institutioner. En förändring som skett är att forskarna från de två grupper som fokuserade barn och familj 2013 numera ingår i en gemensam grupp. En sammanslagning har också skett av de två grupper som vid tillfället för Hjärpes (2013) genomgång ägnade sig åt organisering respektive professioner. Den grupp som studerar civilsamhället har ökat i vitalitet och omfång genom de stora forskningsanslag som gjort det möjligt att anställa flera postdoktorer på basen av en internationell utlysning. Det tycks inte längre finnas någon livaktig miljö för missbruksforskning vid Socialhögskolan, även om flera forskare ägnar sig åt området. Den grupp som jag själv leder, med det tidigare namnet "Omsorgens vardag och villkor" fokuserar numera även frågor som handlar om äldre och åldrande i ett vidare perspektiv, håller möten ihop med en liknande grupp vid Malmö universitet och är knuten till Centre for Ageing and Supportive Environments (CASE) vid Lunds universitet.

Gemensamt för de nya och utvecklade områden jag nämnt ovan är att de svarar mot företeelser som kan ses som samhällsutmaningar i tiden. Med detta utgör de också exempel på aktualiteten och relevansen av forskningen vid Socialhögskolan. Nya områden växer fram men typiskt sker detta med en anknytning till institutionens etablerade forskningsområden.

År 2019 genomfördes ett internt arbete där åtta forskningsområden identifierades som bas för inrapportering i universitetets forskningsportal:

- 1) Äldre och åldrande
- 2) Barn, unga och familj
- 3) Professioner och organisering

- 4) Civilt samhälle och sociala rörelser
- 5) Missbruk och beroende
- 6) Socialpolitik och ekologisk hållbarhet
- 7) Migration och mobilitet
- 8) Social utsatthet och ojämlikhet.

Ger den indelningen anledning till funderingar om frånvaro av forskningsmiljöer som brukar finnas vid institutioner för socialt arbete? Funktionshinderområdet har jag redan nämnt. Den socialrättsliga forskningen lyser också med sin frånvaro i sammanställningarna.

Internationalisering och publiceringstraditioner

Socialhögskolans forskning och forskarutbildning har genomgått en internationalisering och det som framför allt har ökat är den internationella publiceringen och anställningar av forskare från andra länder än Sverige.

År 2012 antogs den första doktoranden som inte talade svenska vid antagningstillfället och från 2016 års antagning ställer institutionen inte krav om att doktorander behöver lära sig svenska om de inte behärskar språket när de antas, vilket alltså betyder att engelska blir arbetsspråket på stora delar av forskarutbildningen. Utlysningen av doktorandtjänster sker numera internationellt. Under senaste åren har det också förekommit internationell rekrytering av postdoktorer till forskningsprogram.

När det gäller publiceringen följer Socialhögskolan en utveckling där publicering på engelska, framför allt i peer review tidskrifter, värderas allt högre. Ända in på 1990-talet var det i princip möjligt att bli docent eller professor i ett samhällsvetenskapligt ämne utan att ha publicerat något alls på engelska. Detta är otänkbara numera. Utgångspunkten för avrapportering av vetenskapliga studier som inte specifikt riktar sig mot det svenska sammanhanget är vanligen internationella tidskrifter eller antologier. Forskningsansökningar skrivs ofta på engelska, för att de ska kunna bedömas av internationella paneler. I Kristiansens (2019) genomgång av doktorsavhandlingar framgår att endast tio procent av avhandlingarna från 1998–2007 skrevs på engelska men

under perioden 2008 till 2021 hade detta ökat till 32 procent.⁹ Också andelen sammanläggningsavhandlingar, där ju artiklarna vanligen skrivs på engelska, har ökat. Under perioden 1998–2007 utgjorde sammanläggningsavhandlingarna endast sju procent, medan de under perioden 2008 till 2021 ökat till 35 procent.

Med detta sagt så har ett utmärkande drag vid Socialhögskolan varit prioriteringen av den svenskspråkiga utgivningen, inte minst i syfte att tillhandahålla litteratur för kurser i socialt arbete på olika nivåer vid landets olika lärosäten. År 1995 startade institutionen *Socialvetenskaplig tidskrift* och höll återigen i värdskapet för tidskriften under 2015–2019. Grundböckerna i socialt arbete och om sociala problem har nämnts. Forskningsbaserade monografier på svenska har under senare år också publicerats av Katarina Jacobsson och Elizabeth Martinell Barfoed (2019), Håkan Jönson och Tove Harnett (2015), Tina Mattsson (Mattsson, 2010, 2017a, 2017b) och av Kerstin Svensson, Eva Johnsson och Leili Laanemets (2008; 2021). Institutionen driver sedan 2020 open access förlaget *Social Work Press* för utgivning av svenskspråkiga antologier där de enskilda kapitlen genomgått anonym peer review bedömning.

Impact och samverkan med externa aktörer

Impact betyder genomslag och inom akademien räknas impact traditionellt sett genom citeringar eller publicering i tidskrifter och andra sammanhang med särskild prestige (Bibliometri). Intresset för att uppmärksamma och mäta samhällelig impact tycks öka och den som önskar lära sig mer om olika sätt att värdera impact kan med fördel ta del av Budtz Pedersens (2017) översikt. Databaser för alternativ mätning av referenser i nyhetsmedier och sociala medier har utvecklats (Altmeteri), liksom databaser för sammanställningar utifrån forskares självvärderingar. I Storbritannien finns exempelvis *Research Excellence Framework* för inrapportering av så kallade ”Impact case studies”, där forskare inom bland annat socialt arbete kortfattat anger vilken samhällelig påverkan deras projekt haft.¹⁰ Databasen är sökbar utifrån ämnen, områden, universitet med mera. I vissa fall har påverkan varit tydlig och mätbar, som när ett projekt syftat till att öka livskvaliteten inom en speciell population. I

---

⁹ Som jag har uppdaterat med de två senaste årens åtta avhandlingar.

¹⁰ <https://impact.ref.ac.uk/casestudies/Search1.aspx>

andra fall framstår redovisningen som konstlad eller vag, typ att ett projektet har ökat ”synligheten” hos ett speciellt problem, vilket kan ha gett större allmän medvetenhet om problemet. Krav om liknande redogörelser är på gång vid svenska universitet.

Att värdera betydelse, genomslag och påverkan utanför akademien, på samhället, är svårt. Enskilda forskare och grupper kan vara synliga i massmedier eller ha uppdrag som signalerar inflytande (exempelvis som ledamöter i forskningsråd och experter i statliga utredningar) men detta är återigen indirekta mått på påverkan. Användningen av kurslitteratur utgör ett något tydligare fall. Om i stort sett alla socionomutbildningar i landet använder en eller båda grundböckerna, som studenterna alltså måste förhålla sig till, så kan detta ses som att kunskap och perspektiv som utvecklas av forskare vid Socialhögskolan har en påverkan på dem som utbildas till socionomer.

Exempel på en mer direkt påverkan, där forskningsresultat påverkat policy, behandling och organisering av insatser återfinns inom den forskning som bedrevs av professor Kjell Hansson, vars utvecklande och studier av funktionell familjeterapi (FFT) haft stort inflytande inom behandlingslandskapet för barn och unga i Sverige. Martin Bergström, som verkade inom samma grupp, har senare bedrivit forskning som väglett flera kommuners val av interventioner för barn och ungdomar och med hänvisning till hans utvärderingar rekommenderar Socialstyrelsen numera TFCO/MTFC (behandlingsfamilj) i socialt arbete. Ytterligare ett exempel från samma grupp utgör Stina Balldins studier av Marte Meo, vilka influerat behandlingsarbetet i flera kommuner.¹¹

Samverkan med aktörer utanför akademien, så kallad co-production, utgör ett annat exempel på genomslag. Sådan samverkan kan ske utifrån flera olika traditioner. Aktionsforskning, som internationellt benämns PAR (Participatory Action Research) involverar vanligen representanter för sårbara eller marginaliserade grupper och har alltså både ambitionen att förändra och att skapa kunskap, samt utgöra ett positivt och bekräftande sammanhang för de som är involverade i olika studier. Liknande ambitioner har den forskning som benämns ”transdisciplinär”, där forskarna samverkar med professionella aktörer, medborgare och andra intressenter (Lawrence, 2015). Den transdi-

---

¹¹ Jag skickade ut en fråga till institutionens medarbetare i november 2021 på temat: Kan du ge exempel på hur din/er forskning påverkat. Ovanstående redovisning bygger på svaren. Exempel på påverkan av olika slag inkom också från Per Gunnar Edebalk, Yvonne Johansson och Kerstin Svensson.

sciplinära forskningen tar som utgångspunkt att svåra samhällsutmaningar – så kallade ”wicked problems” – måste hanteras i samverkan mellan flera aktörer. Med dessa dubbla ambitioner kan den här typen av forskning i hög grad ses som forskning i socialt arbete.

Vid Socialhögskolan har det bedrivits mycket forskning i samverkan med externa aktörer under den period som det här kapitlet berör. Forskningen om Bostad först har redan nämnts, liksom det omfattande KUBAS-projektet och satsningen på en nationell forskarskola för yrkesverksamma inom socialtjänst (FYS). Karaktäristiskt för mycket av den forskning som bedrivits i samverkan med externa aktörer har varit överskridandet av det traditionella akademiska formatet. Den så kallade Mobiliseringskursen och de aktiviteter som benämnts ”GAP-mending” utgör ett exempel på ambitionen att skapa jämlika möten mellan studenter och personer med olika typer av brukarerfarenhet (Heule, Knutagård & Kristiansen 2017). Kursen utgör både en utbildning och en intervention med ambitionen att förändra, och lärdomar från kursen har bland annat avrapporterats på konferenser, i vetenskapliga artiklar och i Heules (2021) avhandling. I sammanhanget kan också den verksamhet som bedrivs vid Sopact på Campus Helsingborg nämnas.¹² Verksamheten, som uppmärksammades positivt vid RQ20 utvärderingen, har syftat till att identifiera, utveckla och testa lösningar på komplexa samhällsutmaningar genom sociala innovationer.

I RQ08 utvärderingen kommenterades en potentiell motsättning mellan akademisk publicering och att fokusera de frågor som är av relevans för det sociala arbetets praktik. Utvärderarna menade att Socialhögskolan lyckats väl i balansen. Samtidigt är det tydligt att parallella mål om samhällsförändring och kunskapsutveckling varit utmanande, vilket de två projektverksamheterna Kubas och Sopact kan illustrera. I utvärderingen av Kubas-projektet framgår att en mängd gemensamma möten och seminarier hölls, enskilda forskare arbetade i bestämda verksamheter och ett praktikcentrum för socio-nomstudenter i Helsingborg skapades (Tops & Sunesson 2006). Samtidigt tycks mycket ha gått trögt, vilket rapporten öppet redovisar, och en fråga är vilken påverkan projektet egentligen hade på socialtjänsten i Helsingborg. Forskarna publicerade sina studier men blev socialtjänsten mer kunskapsbaserad, vilket var projektets ambition? När det gäller Sopact så publicerade verksamheten en rapport (Sopact 2020) med beskrivningar av förändrings-

---

¹² <https://sopact.org/>

processer och genomslag som skulle fungera mycket väl i den databas för Impact case studies som jag beskrivit ovan. Men hur ser forskningsdelen ut och var går gränsen mellan verksamhetsutveckling, socialt entreprenörskap och forskning?

Det som tycks säkert är att det kommer att ställas allt större krav på att visa andra typer av impact än den som mäts med traditionell bibliometri och att Socialhögskolans forskare kommer behöva förhålla sig till det.

De tusen blommornas rike

När det gäller bestående drag vill jag lyfta en fråga som återkommande har kommenterats, ibland i uppskattande ordalag och ibland med inslag av oro. Det handlar om den stora variationen av forskningsteman, som tydligast uttrycks i de 24 teman som Kristiansen (2019) identifierade i sin genomgång av avhandlingar. Variationen kan å ena sidan ses som en effekt av ett traditionellt ideal inom forskningen, där det är de enskilda forskarnas intresse som avgör vilken forskning som bedrivs. Denna öppenhet kan ses som välkommande i förhållande till de anställdas idéer. En doktorand kan skriva avhandling om ett ämne som inte kan placeras inom något av Socialhögskolans etablerade forskningsområden, men då får doktoranden själv bli institutionens ämnesexpert. En nyanställd lektor kan tillåtas ta med sig och utveckla sitt eget intresse och tvingas inte in i någon av de befintliga grupperna. Tusen blommor får blomma. Samtidigt är det möjligt att se variationen som ett uttryck för bristande styrning, där det blir svårt att bygga kunskap kumulativt och skapa tydliga forskningsprofiler, och där resurser läggs på perifera teman som kanske borde lämnas till andra miljöer. Det finns en risk att både doktoranden och den nyanställde lektorn inte bara upplever sig som fria utan också som vilsna när de inte hör hemma inom något tema där det finns kollegor att samverka med.

I Högskoleverkets (2003) genomlysning framgick att antagningen till forskarutbildningen inte hade någon särskild relation till institutionens forskningsområden. Doktorander antogs utifrån meriter och identifierade ofta sitt avhandlingsämne under själva forskarutbildningen vilket i intervjuer uttrycktes som att ”man ’flyter omkring rätt länge’ innan man kommer igång med avhandlingsarbetet” (Högskoleverket 2003, s. 303). I genomlysningen identifierade bedömargruppen två olika sätt att organisera forskarutbildning. Det

ena, som uttrycker en gammal tradition inom samhällsvetenskap, betonar doktorandens frihet att välja sitt avhandlingsämne. Inom det andra sättet att organisera forskarutbildning, som är vanligt inom medicin och vårdvetenskap, bygger antagning på inkludering i bestämda projekt eller forskargrupper. Högskoleverkets bedömaregrupp konkluderade: "Lund är den institution som kanske mest ihärdigt hållit fast vid den gamla linjen och, vilket tidigare påpekats, varit framgångsrik i den strategin" (Högskoleverket 2003, s. 396). Oaktat framgången varnade bedömaregruppen för att denna modell riskerade att skapa en situation där forskarutbildningen blev styrande för forskningen och inte tvärt om. Det valda upplägget skulle fungera om institutionerna valde att enbart utbilda det mindre antal doktorander som kunde finansieras via fakultetsmedel, men knappast om forskarutbildningen i högre grad skulle finansieras genom externa anslag. I en sådan situation skulle de etablerade forskarna få anpassa sina ansökningar till doktorandernas intressen. Sånär 20 år senare kan det konstateras att farhågan om att forskarutbildningen skulle styra forskningen inte har besannats. Frihetsmodellen har även efter 2003 guidat forskarutbildningen i bemärkelsen att institutionen i princip aldrig tillämplig en policy där doktorander som bekostas av fakultetsmedel antagits till på förhand bestämda projekt eller områden. Skillnaden är att ingen "flyter omkring rätt länge". Den begränsade tiden som anställd är för dyrbar för det. Sårbarheten ligger i att antagningen vilar så tungt på fakultetsmedel; det finns ingen tydlig strategi för ökad rekrytering via externa forskningsmedel. Vid ett par tillfällen när ekonomin varit dålig har den ordinarie antagningen till forskarutbildningen ställts in.

I RQ20-utvärderingen konstaterades att alla de "klassiska" områdena inom socialt arbete ägnas intresse av grupperingar vid Socialhögskolan, med forskning om funktionshinder/funktionsvariation som möjligt undantag. Samtidigt reagerade utvärderarna över två saker: spridningen av ämnesområden och bristen på styrning. RQ20-utvärderingen beskrev forskningens utveckling vid Socialhögskolan som "organisk" i bemärkelsen att institutionens profilering bygger på verksamheten inom de etablerade forskningsområdena medan förändring kommer ur enskilda forskares och grupper framgångar med att söka externa medel för nya projekt. Detta exemplifieras väl i institutionens "achievements", där den forskning som exempelvis byggts upp kring hållbar välfärd och civilsamhällets eliter tillkommit genom enskilda forskares och grupper intresse och skicklighet. Som jämförelse kan tillkomsten av den

nationella forskarskolan FYS och satsningen på forskning i samverkan med Helsingborgs stad i högre grad varit resultat av beslutsprocesser på institutionsnivå. Frågan om institutionens ”öppna” strategi kommenterades som både en styrka och en brist/risk, där mest tyngd låg på kommentarer om risker. Styrkan handlade bland annat om forskarnas frihet, medan svagheten bestod i svårigheten att utveckla och kommunicera attraktiva och tydliga forskningsprofiler med nationellt och internationellt genomslag. Utvärderarna menade att variationen och spridningen av forskningsområden troligen nått en mättnadnivå och rekommenderade tydligare diskussioner och procedurer för profil-byggnad.

Är den återkommande kritiken något som i huvudsak kan förklaras av den externa utvärderingens natur, där den som kommer utifrån alltid kommer att efterfråga mer styrning och tydlighet i profiler? Eller är detta något som institutionen måste ta itu med för att bli en stark och attraktiv forskningsmiljö?

En blick mot framtiden

Hur kommer den här typen av genomgång att se ut om 25 år, när Socialhögskolan firar hundraårsjubileum? Den text som återfinns på institutionens hemsida 2022 hade som sagt fungerat bra under 1997 och en gissning är att ungefär samma beskrivning kommer att vara relevant år 2047. Likaså kommer de ämnesområden som identifierades i Högskoleverkets genomlysning att vara aktuella. Under de senaste årtiondena har nya områden tillkommit och växt som svar på olika samhällsutmaningar och detta kommer även gälla fortsättningsvis. Några områden kan förutspås växa, eftersom frågor om migration, hållbar välfärd och digitalisering även fortsättningsvis kommer ses som särskilt angelägna områden för kunskapsutveckling. Till detta kommer en och annan överraskning. Sedan ungefär ett och ett halvt år bedrivs det forskning om konsekvenserna av Covid19-pandemin inom en rad olika områden och vem hade kunnat tänka ut det för några år sedan? Socialt arbete i relation till besökare från rymden? Vem vet?

Hur forskningen formas framöver kommer att ha att göra med de önskemål och krav som ställs från de omgivningar Socialhögskolan befinner sig i. I självvärderingen till RQ20 angav Socialhögskolan den ökade politiska styrningen av forskning och forskningsfinansiering som ett hot mot forskningens

frihet och relationen till det sociala arbetets praktik. Styrning kan både handla om krav om att utesluta eller infoga vissa perspektiv i forskningen och om krav om att undvika eller tillämpa speciella forskningsansatser och metoder. Denna styrning från externa aktörer behandlar Katarina Jacobsson och Anna Meeuwisse i ett annat kapitel, så jag ska inte kommentera den ytterligare, utan avsluta med några reflexioner om den interna styrningen. Det som jag lite vanvärdigt benämnt som de tusen blommornas rike.

Det är tydligt att de utvärderare som granskat verksamheten vid olika tillfällen har imponerats av den forskning som bedrivs vid Socialhögskolan, men bristen på styrning och genomtänkt profilering har lyfts fram. Så en fråga är om institutionen i högre grad borde identifiera ämnesområden att satsa på. Den givna följdfrågan är vilka kriterier som ska avgöra vilka dessa områden är. Ska det handla om forskning där Socialhögskolan redan är stark, men där en förstärkning kan bidra till ytterligare profilering som attraherar stora externa forskningsanslag och dit forskare söker sig? Eller kanske om särskilda samhällseliga utmaningar som är angelägna att åtgärda och där det kommer att finnas särskilt mycket forskningsmedel att söka? Eller ska strategiska satsningar korrigerera svagheter i miljön? Senaste utvärderingen noterade som sagt att det saknas en tydlig miljö för funktionshinderforskning. Borde det rättas till genom en riktad utlysning? Socialhögskolan har nyligen fått rätt att tillhandahålla en särskild kuratorsutbildning som påbyggnad till socionomexamen. Vore det inte rimligt med en satsning som gör att den utbildningen i högre grad kan knyta an till forskning inom fältet, det vill säga att vår institution skapar en miljö för kuratorsforskning? Borde kanske forskare som är särskilt duktiga på att jobba med registerdata och statistik rekryteras, med tanke på att merparten av institutionens forskning bedrivs med kvalitativa metoder?

En nackdel med ökad intern styrning är att konkurrensen mellan forskare och forskargrupper blir mer närvarande i vardagen. Med nuvarande modell kan jag som äldreforskare känna stolthet när andra forskare vid Socialhögskolan når framgång med sin forskning om barnavård, brottsoffer, civilsamhället, fattigdom och hållbar välfärd. Jag behöver inte tänka att de därmed ligger bättre till inom ett system för intern konkurrens om strategiska prioriteringar på starka miljöer. När det inte antas doktorander inom mitt ämnesområde så vet jag att det beror på att det saknades sökande med tillräckligt starka meriter. Jag kan vara missnöjd med att för få ägnar sig åt äldreforsk-

ning, men jag har ingen anledning att rikta missnöjet mot institutionens prioriteringar, eftersom sådana prioriteringar saknas. Den personal som bedriver eller kan bedriva forskning vid Socialhögskolan uppgår till cirka 100 personer och bland alla dessa finns det såklart en hel del skillnader i synsätt avseende vad som är forskning i socialt arbete, vilka områden som är viktigast, vilka metoder och publiceringsformer som är att föredra. Försök att etablera tydliga prioriteringar för forskningens inriktning skulle troligen göra dessa skillnader till en viktigare och tydligare del av vår vardag. Samtidigt kan det såklart invändas att bristen på styrning och den organiska utveckling som RQ20 utvärderarna uppmärksammade kan resultera i ett system där styrningen är uppbunden i informella relationer och dolda strukturer. Makten finns alltid någonstans.

Författarens tack

Ett tack till Anna Meeuwisse, Sune Sunesson, Kerstin Svensson och Hans Swärd som har läst och kommenterat olika versioner av kapitlet.

Referenser

- Bengtsson, M. (2020) *Karriär och profession: Om positioner, statushierarki och mobilitet inom socionomyrket*. Lund Dissertations in Social Work. Lund: Lunds universitet.
- Bergström, M., Cederblad, M., Håkansson, K., Jonsson, A.K., Munthe, C., Vinnerljung, B., Wirtberg, I., Östlund, P. & Sundell, K. (2020) Interventions in foster family care: A systematic review. *Research on Social Work Practice*, 30(1): 3–18.
- Brante, T. (1987) Om konstitueringen av nya vetenskapliga fält - exemplet forskning om socialt arbete. *Sociologisk Forskning*, 24(4): 30-60.
- Brante, T. (2003) Konsolideringen av nya vetenskapliga fält. Exemplet forskning i socialt arbete. I: Högskoleverket (red.), *Socialt arbete – en nationell genomlysning av ämnet* (pp. 135-197). Stockholm: Högskoleverket.
- Dellgran, P. & Höijer, S. (2003). Forskning i praktiken. Om den seniora forskningens innehåll och socionomers forskningsorientering. I: Högskoleverket (red.), *Socialt arbete – en nationell genomlysning av ämnet* (pp. 197-250). Stockholm: Högskoleverkets rapportserie 2003:16 R.
- Heule, C. (2021) *Iscensatt inkludering.: Gemenskap som mål och utmaning på socionomutbildningen*. Lund Dissertations in Social Work. Lund: Lunds universitet.

- Heule, C., Knutagård, M. & Kristiansen, A. (2017) Mending the gaps in social work education and research: two examples from a Swedish context. *European Journal of Social Work*, 20(3): 396–408. doi:10.1080/13691457.2017.1283589
- Hjärpe, T. (2013). *Forskning vid Socialhögskolan 2011-2012. En kartläggning över forskare, forskningsprojekt, finansierare och forskningsaktiviteter*. Research Reports in Social Work 2013:4. Lund: Socialhögskolan.
- Hjärpe, T. (2020) *Mätning och motstånd: Sifferstyrning i socialtjänstens vardag*. Lund Dissertations in Social Work. Lund: Lunds universitet.
- Högskoleverket (2003). *Socialt arbete – en nationell genomlysning av ämnet*. Stockholm: Högskoleverkets rapportserie 2003:16 R.
- Jacobsson, K. & Martinell Barfoed, E. (2019) *Socialt arbete och pappersgöra: Mellan klient och digitala dokument*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Jönson, H. & Harnett, T. (2015) *Socialt arbete med äldre*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Knutagård, M. & Kristiansen, A. (2018) *Nytt vin i gamla läglar: Skala upp Bostad först, boendeinflytande och om att identifiera och stötta ”the missing hero”*. Research Reports in Social Work 2018:1. Lund: Socialhögskolan.
- Kristiansen, A. (2019). *Från Olsson till Lindellee: Doktorsavhandlingar i socialt arbete på Socialhögskolan vid Lunds universitet 1988-2018*. Research Reports in Social Work 2019:6. Lund: Socialhögskolan.
- Lawrence, R.J. (2015) Advances in transdisciplinarity: Epistemologies, methodologies and processes. *Futures*, 65: 1–9.
- Lunds universitet (2008a) *Ways forward! RQ08 - Self evaluations from the Faculty of Social Sciences*, Lund University 2008.
- Lunds universitet (2008b) *Research Quality Assurance for the Future - RQ08. A Quality Review of Research at Lund University 2008*.
- Mattsson, T. (2010) *Intersektionalitet i socialt arbete. Teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Mattsson, T. (2017a) *Kunskap och lärande i socialt arbete: Om socialarbetare och viljan att veta*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Mattsson, T. (2017b) *Väld i barnavårdsutredningar: om socialtjänstens ansvar och viljan att veta*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Montesino, N. & Righard, E. (2015) *Socialt arbete och migration*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Nordling, V. (2017) *Destabilising Citizenship Practices? Social work and undocumented migrants in Sweden*. Lund Dissertations in Social Work. Lund: Lunds universitet.
- Pedersen, D.B. (2017) *IMPACT: Redskaber og metoder til måling af forskningens gennemslagskraft*. Aalborg Universitet København: Det Frie Forskningsråd
- Scaramuzzino, G. (2019) *Socialarbetare om automatisering i socialt arbete: En webbenkätundersökning*. Research Reports in Social Work 2019:3. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Schütze, C. (2019) *Attitudes matter: Perceptions towards welfare work with migrants in Swedish welfare organisations*. Lund Dissertations in Social Work. Lund: Lunds universitet.

- Sunesson, S. (1997) Forskning i socialt arbete. I: Per Gunnar Edebalk, Inger Farm och Hans Swärd (red.) *Socialhögskolan i Lund 50 år: En jubileumsskrift*. Lund: Lunds universitet.
- Sunesson, S. (2003) Socialt arbete - en bakgrund till ett forskningsämne. I: Högskoleverket (red.), *Socialt arbete – en nationell genomlysning av ämnet*. Stockholm: Högskoleverkets rapportserie 2003:16 R.
- Sunesson, S. (2004) Socialt arbete. I: Thomas Brante, Kerstin Johansson & Sune Sunesson (red.) *Diskussioner om samhällsvetenskap. Gränser, innehåll och framtid*. Lund: Samhällsvetenskapliga fakulteten, Lunds universitet.
- Sunesson, S. (2015) Socialt arbete–vetenskap. I: Gunnar Andersson & Magnus Jerneck (red.) *Samhällsvetenskapliga fakulteten i Lund – en vital 50-åring. En jubileumsskrift*. Samhällsvetenskapliga fakulteten, Lunds universitet.
- Svensson, K., Johnsson, E. & Laanemets, L. (2008) *Handlingsutrymme, utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Svensson, K., Johnsson, E. & Laanemets, L. (2021) *Handlingsutrymme, utmaningar i socialt arbete*. 2:a utgåvan. Stockholm: Natur & Kultur.
- Svensson, L. & Larsson, S. (2017) *Digitalisering och socialt arbete - en kunskapsöversikt*. Lund: Lunds universitets internetinstitut (LUii).
- Söderman, E. (2019) *Resistance through acting: Ambivalent practices of the No Border Musical*. Lund Dissertations in Social Work. Lund: Lunds universitet.
- Tops, D. & Sunesson, S. (2006) KUBAS - *Erfarenheter från ett samarbetsprojekt mellan socialtjänsten i Helsingborg och Socialhögskolan*. Meddelanden från Socialhögskolan 2006:5. Lund: Lunds universitet.